HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ם

א) יומא פג: [ע"ש למיתא והיינו דתנן כו' ולכך מיקון שם], **ב)** [וכו' כהיינו דתנן כו' למיתא ביומא הנ"ל ותפסר דהך ר' אבא גופו תני לה למיתא מיס לתמוים כו' המכר ביומא הנ"ל וע' כתובות פא. והתניא ר' אבא כו' ולפ"ז ל"ל ביומא הנ"ל והיינו דתנן?], **ג)** [תוס' דילים פ"ג ס"ו ע"ש], **ד)** [יבמות כ. ושם נסמן], **ה)** מגיגה יח:, **ו)** ברכות מה:, **ז)** [מדרש תנחומא בלק יח], **ח)** ל"ל הנהיגוה, **ט)** [ל"ל כלן], **י)** [וע"ע תוס' סוכה יט: ד"ה טיט ותוס' זבחים כב. ד"ה למעוטין],

תורה אור השלם

1. וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם וְכִבַּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב:

ויקרא טו יא

גליון הש"ם

גמ' האכילו בשר חזיר. עיין ב"י י"ד סי' קיז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא כל גופו טובל בהן פניו ידיו: **(ב)** תוס' ד"ה תמי וכו' מוקי לה חזקיה וכו' ורבי יוחנן דשרי הכא ס"ל כל' בתרא: **(ג)** ד"ה מים וכו' למי מקוה משלים למי כיור ולרביעית: **(ד)** ד"ה מלוה וכו' גמורה היא דעיקר:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' כי אתא רב דימי אמר מים המשמוים. ב"ג עיין ב"י בי"ד סס' קי"ז דהי' יעקאל רשע או שעת השמד הי' והיו מחזיקים עצמם לגויים בפרהסיא דאל"ה הא אסור לעשות סחורה בדבר האסור מן התורה וכ"כ מהר"מ שיף ועיין מהרש"א בלשון רש"י בד"ה אתכילו וכו' דמפרש בנמדמנו וזה שלא כהרב"י:

מוסף רש"י

מים הראשונים האכילו בשר חזיר. פוגלק יעקאל היה מוכר ליעקאל דבריס המומרים ומאכילם, ומוכר לנכרים בשר חזיר מבושל, גא יעקאל לפוגלק ולאחו שלא נטל ידיו כשהסב לאכול ומתן לפניו בשר חזיר (יומא פג:). **מצוה ליחלק.** ולכך כל אחד בפני עצמו, אין ברכת המוציא בין ברכת המזון (ברכות מה:).

שיטה מקובצת

א) מצוה לשמוע דברי חכמים שתקנוה. נ"ב כאן רמזו מה שתירץ הרשב"א ז"ל בקושיא שיש כאן ע"ש:

אתכילו בשר חזיר. שהיה חנוני ישראל מוכר בשר שחוטה לישראל ומבשל ומאכילם וכשהעובד כוכבים בא בחנותו מאכילו נבלות וגא יהודי אחד לאכול ולא נטל ידיו וכסבור זה שעובד כוכבים הוא **והאכילו בשר חזיר**[1]: **הוליאו אשה מבעלה והרגו את הנפש.** בפרק בתרא דיומא בעובדא דכידור איכא למ"ד קטלה ואיכא למ"ד לא קטלה אלא אפקה: **וסימניך.** שלא תטעה מי מהם אמר הוליאו ומי מהם אמר הרגו: **אתא רב דימי אמר אפקה אתא רבין אמר קטלה.** הראשון הוליאה והשני הרגה אחוז הסימן כאילו שניהם נעשו בה גירושין והריגה ושוב לא תטעה דודאי אין להחליף ולומר הראשון הרגה והשני הוליאה והם היו יודעין דרב דימי אתא מארץ ישראל מקמי רבין: **חדא מהני לו לחומרא.** לאשונים בשר חזיר כרב דימי אמרוהו הרגו כרבין. בשר חזיר חמור מנבלה דאית ביה תרי איסורי: **אין נוטלין מהם.** מים הראשונים ופליג אדלעיל וחזקיה תנא הוא: **רבן גמליאל ברבי.** בנו של רבי ואוכל טהרות היה: **תמי עבריא חזקיה אמר אין נוטלין מהם לידים אבל מעבילין בהן הידים.** אי איכא מ' סאה: **כל גופו טובל בהן.** אם נטמא לאויות הן לטבילת כל גופו: **אבל לא פניו ידיו ורגליו.** אם עבל בהם פניו ידיו ורגליו אין עבילה עולה לידים ולאכילה: **השתא כל גופו לו'.** הלא אף עבילה עולה לידים יותר מן הנטילה דלאמרינן בחגיגה (דף יח:) נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולקדש מעבילין אלמא עבילת ידים עדיפא ולכל גופו חזו לעבילה לידיו לא כל שכן: **במקומן.** בחיבורן אם בא להעבילן ידיו בהן: **דל"ע שפיר דמי.** דשם עבילה עליהם ככל מעיינות ומקוואות: **משקל מייניהו במגא.** לשפוך על ידיו כדין הנטילה: **דל"ע אמור.** דכי תקון רבנן נטילה לאו בחמין תקון והני גריעי מחמי האור שלא היתה להן שעת הכושר: **דאפקינהו בגא בירתא.** חריץ קלר והמים פוגים שם ואין שם שיעור מקוה אבל מחוברין למקוה דגזירה בעלמא הוא אטו מגא: **שנפסלו משתיית בהמה.** כגון שרוחין או חמי עבריא: **בקרקע בשרין.** להעבילן ידיו דהא מקוה ניינהו אבל נטילה לא תקנו רבנן אלא בראוין לשתיית בהמה: **אבל לא פניו ידיו ורגליו.** אפילו דרך עבילה. פניו ורגליו משום ידיו נקט להו ואורחא בעלמא נקט: **נט"י לחולין מפני שרך תרומה.** הוצרכה שהידים שניות ופוסלות את התרומה אבל חולין לא מהני בהו שני ומפני שרך תרומה שיבגילו אוכלי תרומה ליטול ידיהם ז) הנוהגת בחולין: **ח)מלוה לשמוע דברי חכמים.** שתקנוה: **רבא אמר.** דאורייתא היא מלוה כרבי אלעזר בן ערך: **מלאן סמכו.** דהמפרש ואזיל: **הא שטף.** במים את ידיו טהור מנגיעתו בזב בתמיה: **אלא ה"ק.** הנוגע בזב ומי שאינו שוטף את ידיו שניהם טמאין ואסמכתא בעלמא היא: **ופליגא דרב נחמן דאמר.** גסות הוא ואסור לנהוג עצמו בגסות הרוח ולאו רשות היא: **ולא יהבו לי מידי.** שלא חשו לגרפני עמהם לזימון דקסברי אין מזמנין על הפירות לומר נברך: **וש"מ.** מדברכו כל חד וחד לחודיה לאמריהם ולא יצא האחד בברכת חבירו שמע מינה בשנים מצוה ליחלק הוא"ל ואין כאן שלשה: **עד**

חזנהו דהוו שדו מיא מפומא דחצבא. והא דאיעבד ולא עשה בעצמו כן או שלא הוציעם לפי שהיה ירא שיקפידו עליו שאר השנים אם היה מודיע אי נמי אין מועיל אא"כ שדי להו ההוא גברא גופיה דשתי: **חמי** האור חזקיה **אמר אין נוטלין מהם לידים.** והא דתניא לעיל (דף קה.) מים ראשונים נוטלין בין בחמין בין בצונן מוקי (ג) חזקיה כליסנא קמא דר' יוחנן דלעיל כשאין היד סולדת וכאן מיירי כשהיד סולדת בהן ורבי יוחנן דשרי הכא בלשון בתרא דמוקי לה אע"פ שהיד סולדת מותר ובחמם פירש בקונטרס דחזקיה תנא הוא ופליג אברייתא דלעיל:

דפסקינהו בבת בירתא. והא דאמרינן בפרק ג' מיין (מזיר לח.) דרביעית דמקוה בטלי בטלוה היינו לענין מחטין ושיעורה אבל שרי להטביל בהן ידיו א"נ לגמרי בטלוה אף לידים והכא במחוברין למקוה וכן פירש בקונטרס:

מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולין בקרקע בשרין. בפ"ב דזבחים (דף כב.) אמרינן כל המשלים למי מקוה משלים למי (ג) באר ולרביעית אינו משלים למעוטי מאי אילימא למעוטי טיט הנרוק היכי דמי אי דפרה שותה ושותה ממנו אפילו לרביעית נמי משלים פירש שם בקונטרס וכשרים הן לידים כדאמר בפרק כל הבשר מים שנפסלו משתיית בהמה בין בכלים בין בקרקע פסולין הא לא נפסלו כשרין ואגב רייתא לא עיין (ד) כן ואם תאמר דהתם קאמר ואי דאין פרה שותה ושותה ממנו אפילו למקוה נמי לא והכא משמע דלכ"ע טובל בהן כל גופו ונראה לפרש דהתם מיירי שנפסלו משתיית בהמה מחמת שהטיט עב כל כך שאינה יכולה לשתות דאז אין שם מים עליו אבל הכא מיירי בצלולין הרבה אלא דמאים ומסרחי ומחמת כך אין הפרה יכולה לשתות[1]: **מצוה** לשמוע דברי חכמים. וא"ת והלא משום סרך תרומה תקנוה וא"כ מאי ועוד וי"ל דתקנו משום נקיות:

מצוה לשמוע דברי רבי אלעזר בן ערך. פירוש דאסמיך ליה קרא דלאו דרשה גמורה (ד) דעיקר קרא אתא לכדדרשינן בנדה (דף מג.) מה ידיו מאבריאי:

ושמע מינה שנים שאכלו מצוה ליחלק. תימה לר"י מנא ליה דמצוה ליחלק דילמא רשות כמ"ד ברים פ' אלשה שאכלו (ברכות מה.) דאם רצו לזמן מזמנין דפלוגתא היא דרב ורבי יוחנן ועוד קשה דהתם לא פליגי אלא בפת שיש עליו תורת זמון בג' אבל פירות דאין מזמנין עליהן כלל כדאמר ש"מ דאין מזמנין על הפירו' פשיטא דמצו' ליחלק

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"ו מהלכות ברכות הלכה טו ועי"ש סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קס סעיף ו [וכרב אלפס ברכות פ"ח דף מד:]:

כז ב מיי' שם הלכה ט וע"ש טוש"ע שם סעיף ז [וכרב אלפס שם]:

כח ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

כט ד [מיי' שם ה"ב]:

ל ה מיי' שם הלכה ג וע"ש סמג שם טוש"ע א"ח סי' קנח סעיף ה:

לא ו ח מיי' פ"ה מהל' ברכות הלכה טו סמג עשין כז טוש"ע א"ח סי' קנ סעיף ח [וכרב אלפס שם מה.]:

לב ט מיי' פ"ו מהלכות ברכות הלכה ד סמג עשין כז טור ש"ע א"ח סי' קפ סעיף ד:

לג י מיי' פי"א מהלכות תרומות הלכה ז ופי"ח מהלכות מקואות הלכה יא:

רבינו גרשום

מים ראשונים האכילו בשר חזיר. **ה)** כלומר ההוא דישב לשלחן כי לא נטל ידיו וכסבור דעובד כוכבים הוה והביאו לפניו בשר חזיר: אחרונים הוציאו אשה מבעלה. דההוא דאפקיד כסא לאינתתיה אכל עדשים ויצא לשוק בדלא נטל ידיו מים אחרונים והיה רשע אחד שראה כשנתן הבעל הכיס לאשתו ובא לאשה ואמר לה תני לי הכיס שנתן ליך בעליך א"ל תן לי סימן נתן לה שאכל עדשים וכשבא לביתו וסיפרה לו הדברים וגירשה. חד מהני וחד מהני לחומרא. כלומר מים הראשונים האכילו בשר חזיר אחרונים הרגו את הנפש כלומר לא סבירא ליה דגירשה אלא קטלה: חמי האור חזקיה אמר אין נוטלין מהם לידים. כלומר מים ראשונים: פסקינהו במנא. כלומר דנטל מהם בכלי: דפסקינהו בבת בירתא כלומר שהיו עושין בצידי הנהר כמו צינורות שהולכות לשדות ומשקין מהם שדותיו דלא היו המים במקום רביתא דנהרא אלא בצינורות דהיא בת בירתא ובאותו מקום פליגי אם יכול אדם ליטול ידיו אם לאו: מים שנפסלו משתיית בהמה. כלומר שלא היו נקיים בכלים פסולים ליטול מהם ידיו בקרקע כשרים: טובל בהם כל גופו אבל לא ידיו ורגליו לענין קידוש ידיו ורגליו לעבוד עבודה: מר סבר גזרינן כלומר דר' שמעון בן אלעזר סבר אבל לא ידיו ורגליו דגזרינן אטו מגא ות"ק סבר בקרקע כשרים אפי' בבר בירתא דלא גזרינן אטו מגא (אלא) משום סרך תרומה כלומר שאם אכלו חולין בלא נטילת ידים היו מסרכין כן לתרומה והיו אוכלין אפי' תרומה בלא נטילת ידים: הא אחר שלא שטף ידיו טמא כלומר אפי' טהור שלא שטף ידיו טמא לאכול אפי' חולין. ופליגא דרב נחמן כלומר מה דאמרינן רשות הוא ליטול ידיו

חזנהו דקא שדו מיא מפומא דחצבא אמר אי הוה ידענא דרגיליתו למיעבד הכי לא איעכבי א] [1]כי אתא רב דימי אמר מים הראשונים [2]האכילו בשר חזיר אחרונים הוציאו את האשה מבעלה כי אתא רבין אמר ראשונים האכילו בשר נבלה אחרונים הרגו את הנפש אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך אתא רב דימי אפקה אתא רבין קטלה ר' אבא [3]מתני חדא מהני וחדא מהני לחומרא איתמר חמי האור חזקיה אמר אין נוטלים מהן לידים ורבי יוחנן אמר [4]נוטלין מהם לידים אמר רבי יוחנן שאלתי את רבן גמליאל בנו של רבי ואוכל טהרות ואמר לי כל גדולי גליל עושין כן חמי טבריא חזקיה אמר [5]אין נוטלין מהם לידים אבל מטבילין בהם הידים ורבי יוחנן אמר כל גופו טובל בהן אבל לא פניו ידיו ורגליו השתא כל גופו טובל בהם פניו ידיו ורגליו לא כ"ש אמר רב פפא במקומן דכולי עלמא לא פליגי דשרי משקל מייניהו במגא דכ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דפסקינהו בבת בירתא מר סבר גזרינן בת בירתא אטו מגא ומר סבר לא גזרינן כתנאי [6]מים שנפסלו משתיית בהמה בכלים פסולים בקרקע כשרין רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בקרקע טובל בהן כל גופו אבל לא פניו ידיו ורגליו השתא כל גופו טובל בהן (ו) ידיו ורגליו לא כ"ש אלא לאו דפסקינהו בבת בירתא ובהא פליגי דמר סבר גזרינן בת בירתא אטו מגא ומר סבר לא גזרינן אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה ועוד משום מצוה מאי מצוה אמר אביי [7]דמצוה לשמוע דברי חכמים רבא אמר מצוה לשמוע דברי ר"א בן ערך דכתיב [1]וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים אמר ר"א בן ערך מכאן סמכו חכמים לנטילת ידים מן התורה אמר ליה רבא לרב נחמן מאי משמע דכתיב וידיו לא שטף במים הא שטף טהור הא טבילה בעי אלא הכי קאמר ואחר שלא שטף טמא אמר ר' אלעזר אמר רבי אושעיא לא אמרו נטילת ידים לפירות אלא משום נקיות סבור מינה חובה הוא דליכא הא מצוה איכא אמר להו רבא לא חובה ולא מצוה אלא רשות ופליגא דרב נחמן [8]דאמר רב נחמן [9]הנוטל ידיו לפירות אינו אלא מגסי הרוח אמר רבה בר בר חנה הוה קאימנא קמיה דרבי אמי ורבי אסי אייתו לקמייהו כלכלה דפירי ואכלו ולא משו ידייהו ולא יהבו לי מידי ובריך חד חד לחודיה שמע מינה תלת שמע מינה אין נטילת ידים לפירות וש"מ [10]אין מזמנין על הפירות ושמע מינה [11]שנים שאכלו מצוה ליחלק [12]תניא נמי הכי שנים שאכלו מצוה ליחלק [13]במה דברים אמורים שהיו שניהם סופרים אבל אחד סופר ואחד בור סופר מברך ובור יוצא תנו רבנן [14]נטילת ידים לחולין עד הפרק [15]לתרומה עד

ז) ל"ל דהוא יסב על השולחן לאכול ולא נטל ידיו וכו'.